

9

Pastorie van Christus Koning

Leopold I-laan 91

Zaterdag van
14.00 tot 18.00 uur

Zondag van
10.00 tot 18.00 uur

Vrij bezoek,
geen reservatie nodig

© Stad Brugge, foto Matthias Desmet

Op 13 februari 1926 beslist de gemeenteraad van Brugge over de oprichting van de Parochie Christus (ook wel Kristus)-Koning. Een jaar nadien wordt dit bekrachtigd met een Koninklijk Besluit. De totale uitgaven voor de bouw van kerk en pastorie worden op dat moment begroot op 1.880.500 Belgische Frank, waarvan 420.000 BFr. toelagen.

Kerk en overheid als economische buffer

Na het Concordaat van 1801 tussen Napoleon en de paus is de verhouding tussen kerk en staat wettelijk verankerd, met als belangrijk instrument het Keizerlijk Decreet van 30 december 1809. Dit decreet verplicht gemeenten om erkende parochies te financieren: zodra

een parochie bij Koninklijk Besluit wordt erkend — zoals Christus-Koning in Brugge in 1927 — is de stad juridisch gehouden een kerkgebouw en pastorie te voorzien of te bekostigen. Deze verplichting, die vandaag voortleeft in het Vlaamse erediensendecreet van 2004, fungeert tijdens de economische crisis van de jaren 1930 als een welkome economische stabilisator. Terwijl de private bouwsector volledig instort, lopen gemeentelijke (kerk)bouwprojecten gewoon door.

De Kristus-Koningkerk, de achterliggende kloosterschool en de pastorie zijn dan ook meer dan een religieus monument — ze zijn tastbaar bewijs van hoe een juridische verplichting uit het napoleontische tijdperk de lokale bouweconomie mee overeind heeft gehouden in de zwaarste crisisjaren van de twintigste eeuw.

Ontstaan van de wijk en de parochie

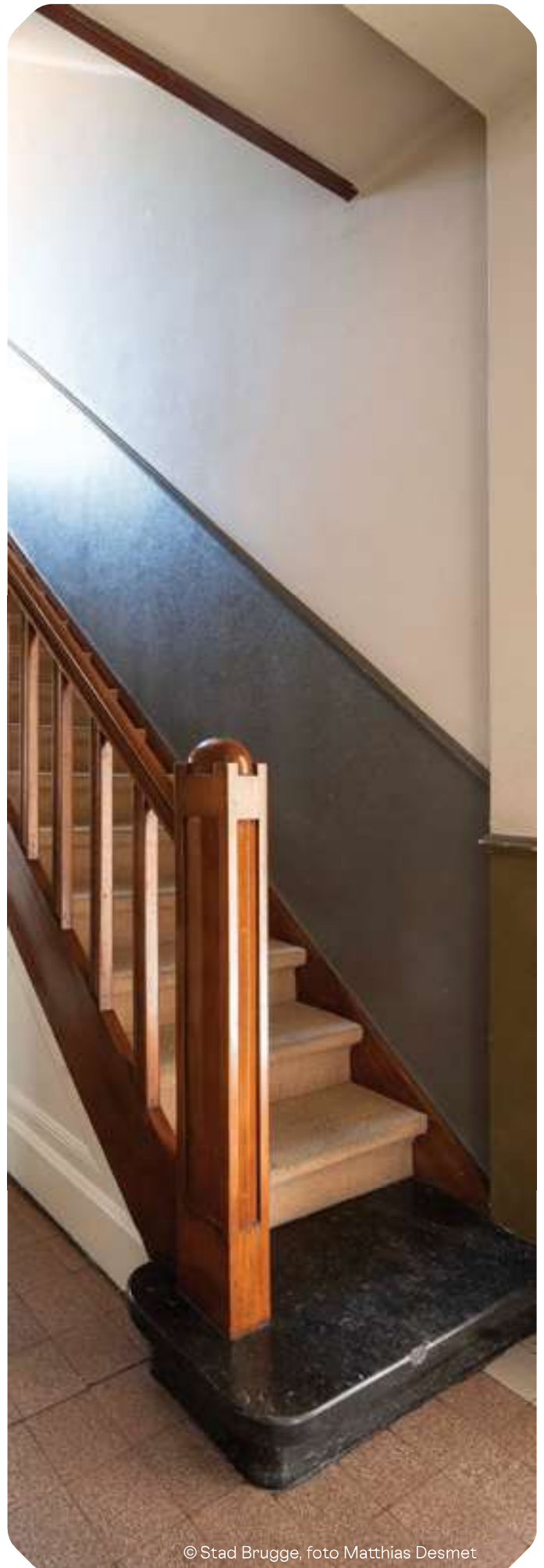
Het deel van Sint-Pieters-op-de-Dijk gelegen tussen de stadsomwalling en de Oostendse Vaart wordt in de aanloop naar de aanleg van het Zeekanaal in 1899 bij Brugge aangehecht. Niet lang daarna start de urbanisatie volgens een ontwerp van de Duitse stedenbouwkundige Hermann-Josef Stübben. Langs weerszijden van de Scheepsdalelaan worden wijken aangelegd: een residentiële villawijk, genaamd Kristus-Koning, ten zuiden van de laan, en een wijk voor industrie en meer bescheiden woningen, bekend als het Stübbenkwartier aan de noordelijke zijde.

Bij Koninklijk Besluit van 10 november 1927 wordt voor beide wijken samen de parochie Christus-Koning officieel opgericht.

De noodkerk en de definitieve kerk

De familie de Brouwer schenkt grond gelegen in de huidige Gerard Davidstraat om er in 1928 een noodkerk te bouwen, naar een ontwerp van architect Antoine Dugardyn. Deze noodkerk wordt op 21 maart 1930 ingewijd.

Het ontwerp voor de definitieve kerk wordt toevertrouwd aan dezelfde Antoine Dugardyn, bijgestaan door de jonge Luc Viérin. Voor de kerk in neo-romaanse stijl wordt de koepel aanvankelijk ongunstig geadviseerd door het Brugse stadsbestuur, maar in januari 1931 goedgekeurd door het provinciebestuur en door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Uiteindelijk wordt de kerk niet gebouwd op de aangekochte grond ten noorden van de Gouden Boomstraat, maar op grond naast de noodkerk. Op 25 oktober 1931 wordt de eerste steen gelegd en op 18 juli 1932

© Stad Brugge, foto Matthias Desmet

wordt de kerk plechtig ingewijd door bisschop Henricus Lamiroy.

Het is een bakstenen kerk met een onregelmatige plattegrond, aangepast aan de beschikbare bouwgrond op de hoek met de Leopold I-laan, uitgevoerd als neo-romaanse koepelkerk met klokkentoren in Lombardische stijl.

Op de arduinen gedenksteen aan de kerk staat te lezen: "Ten jare O.H. 1931 toen Pius XI paus was, G.J. Waffelaert bisschop van Brugge en V. Van Hoestenbergh burgemeester, werd deze kerk van Kristus Koning opgericht tot aandenken der toewijding van de stad aan het H. Hart."

Samen met de kerk zijn ook een klooster voor de zusters van de Heilige Vincentius en een school gebouwd. De noodkerk wordt na de inwijding van de definitieve kerk geïntegreerd in het schoolcomplex.

De feestzaal wordt gebouwd in 1934 naar ontwerp van architect Jos Viérin, die op dat moment Schepen van Openbare Werken is. Daarvoor is hij als architect bij de wederopbouw van Zuid-West-Vlaanderen actief en in de regio ontwerpt hij kerken en pastorieën. Met Dugardyn heeft hij al projecten in Knokke-Het Zoute gerealiseerd.

De pastorie wordt aan de overzijde van de Leopold I-laan gebouwd, tegenover de kerk. Het is een vrijstaand hoekhuis met een ruime achterliggende tuin aan de Lauwersstraat. Even verderop in die Lauwersstraat eindigde de Kroonstraat, die een licht gebogen traject volgt vanaf het kanaal Brugge-Oostende tot aan de Lauwersstraat. Enkel het gedeelte tot aan de Leopold I-laan is overgebleven, maar achterliggend is het straattracté in de percelen vandaag nog herkenbaar.

Het bakstenen pastoriegebouw telt vier volwaardige verdiepingen met leefruimte,

© Eva Tahon

studieruimte en ontvangstruimtes, vier slaapkamers en een mansardekamer, kelder en zolders. Het gebouw heeft een onderkelderde middenvleugel geflankeerd door twee lagere aanbouwen: de keuken en *waschkeuken*, later uitgebreid met een garage, links, de studiekamer en ontvangstruimtes rechts. Zoals gebruikelijk in gelijkaardige ambtswoningen, is het met de functie verbonden gedeelte gescheiden van de privé-vertrekken door een dubbele deur. Er waren initieel twee naast elkaar liggende spreekkamers met een gang verbonden met de inkomhal. In de huidige indeling zijn deze kleine spreekkamers samengebracht tot een ruim bureau, de hoog ingezette ramen verhinderen inkijk. Het hele gebouw is erg sober gehouden met minimale decoratieve elementen, zoals doorlopende banden in natuursteenimitatie en bol-

© Stad Brugge, foto Matthias Desmet

kozijnen. Het schrijnwerk zowel exterieur als binnenin de pastorie lijkt nog groten-deels origineel.

De plannen van de pastorie vermelden geen architect, noch bouwkundig tekenaar. Het lastenboek voor de aanbesteding vermeldt ook op geen enkele bladzijde de naam van de ontwerpende architect. Wel wordt het boekje ondertekend door Hoofdwerkgeleider van stadswerken, Louis D'Helft. Daarmee is duidelijk dat het Stadsbestuur de aanbestedende bouwheer voor deze pastorie is. Het gedrukte lastenboek (prijs 25 fr.) gaat uit van Stad Brugge – Technische Dienst. Het openen van de aanbestedingen gebeurt op 20 oktober 1931. De termijnen worden strikt gehouden: 14 dagen nadat de aannemer is aangesteld door het schepencollege, moeten de werken starten, en alle

werken moeten uitgevoerd en voltooid zijn binnen een tijdstip van 4 maanden! Een dwangsom van 250 fr. per dag nalatigheid zal worden toegepast.

In de gemeenteraadsverslagen is duidelijk dat deze bouwprojecten in Christus Koning een reëel nood in stad en streek moeten helpen lenigen. De kerk wordt gebouwd tussen 1931 en 1932, precies op het dieptepunt van de Grote Depressie. Vanaf 1929 stagneert de Belgische productie, vanaf midden 1930 slaat de recessie toe. Maatregelen in naburige landen gericht op het ondersteunen van de eigen economie duwen de Belgische economie nog verder naar beneden. De sociale gevolgen zijn rampzalig: tegen 1932 is ongeveer 1 op de 3 Belgen volledig of deels werkloos. In het gemeenteraadverslag van 17 januari 1931 houdt raadslid René De Clercq een

betoog voor meer openbare bouwprojecten. Hij spreekt van 2500 werkloze lokale arbeiders en 4000 in de regio.

De bouwsector wordt bijzonder hard getroffen. De privébouw valt praktisch stil. Het grote bouwproject op Christus Koning vangt hierdoor deels deze nijverheids crisis op. Een logisch gevolg is dat in het lastenboek expliciet wordt vermeld dat de aannemer in Brugge moet wonen of te *Brugge woonst gekozen hebben*. Het spreekt voor zich dat de aannemer lokale arbeiders tewerkstelt.

Camille Vermeersch en zoon, Genthofstraat 14, is als laagste insteker eerst gerangschikt. Zijn prijs voor de bouw van de pastorie is 194555,98 fr., maar hij vergeet twee kostenposten te vermelden, art. 7 en 8: de gewapende holle vloeren en de beplakking in simili rond de schouwen. Stadsingenieur Clément Salmon merkt dit op, maar het bestuur (c.q. Schepenen van Openbare werken en architect Jozef Viérin) houdt de aannemer aan zijn aanbod, wat Vermeersch ook aanvaardt. De toewijzing in het college dateert van 10 november 1931. Vermeersch probeert wel nog winst te halen door de simili elementen uit het lastenboek te vervangen door echte natuursteen, uiteraard tegen meerprijs, maar de aanbestedende overheid gaat er niet op in. Vermeersch wordt verschillende keren bijgestuurd, omdat hij de werken niet uitvoert volgens plan of bestek. De stad zelf krijgt in januari 1932 een berisping van de Provinciegouverneur omdat het lastenboek der werken niet eerst aan deze hogere overheid is voorgelegd en de werken bovendien al zijn aangevat, dus zonder goedkeuring door de Bestendige Deputatie. In mei 1932 wordt de aanbesteding voor het plaatsen der leidingen voor elektrische verlichting uitgeschreven, wat aangeeft dat de bouw conform het lastenboek is voltooid. In maart 1934 wordt de borg vrijgegeven, wat betekent dat de definitieve oplevering van de werken door aannemer Camille

Vermeersch is gebeurd. Daarna volgen nog verschillende afwerkingswerken, schilderen en behangen, en herstellingswerken onder aansprakelijkheid van de aannemer. Ook de tuinaanleg met moestuin en laagstamfruitbomen, op vraag van de pastoor, gebeurt door de stad. Het beeldhouwwerk 'volgens te maken model uit te voeren door een kunstbeeldhouwer', waarvan sprake in het lastenboek, refereert hoogstwaarschijnlijk naar het halfverheven reliëf dat in de voorgevel is ingemetseld. Het stelt 'De Goede Herder' voor, een courant onderwerp als opsmuk voor het woonhuis van de parochiepriester. Wie het ontwerp heeft getekend en het reliëf heeft vervaardigd is niet teruggevonden. Tenslotte zijn er nog discussies met buur Louisa De Wulf in de Lauwersstraat, over een gemene muur ontworpen door Hendrik Bovée en vocht in de achterliggende garage door de opgehoogde grond van de pastorietaan.

Opeenvolgende pastoors wonen en werken in de pastoorswoning, tot de laatste pastoor de deur letterlijk dichttrekt in 2025. Net geen honderd jaar pastoorswoning dus voor dit sobere maar beeldbepalende gebouw op de hoek van de Leopold I-laan en de Lauwersstraat.

Eva Tahon
Stad Brugge

i Meer lezen?

Over de kerk van Christus Koning verschenen bijdragen in de brochures van 2008 en 2016. Het dossier over de bouw van de pastorie is raadpleegbaar in het Stadsarchief van Brugge, Z2 IV 2.1, REK I-A 13BIS.